

Förvandla en del av skolgården till en skogsträdgård!

Tillgång till gröna miljöer ökar inte bara psykisk och fysisk hälsa utan också social sammanhållning i en befolkning. Det finns enormt mycket övertygande, intressant och evidensbaserad forskning¹ som stödjer vår projektidé om levande gröna skolgårdar. Nu är det hög tid att gå från vetande till verkstad menar **Arbetsgruppen för levande skolträdgårdar, Ölands Naturskyddsförening. Annika Rosen, Ida Hansson och Kajsa Grebäck**

Arbetsgruppen

Vi som skriver detta vill inspirera flera skolor att odla tillsammans med barnen. Vi vill visa på finessen med odling på skogsträdgårdsvis. Vi är en ideellt arbetande grupp med kompetens inom relevanta kunskapsområden. Vi kan hjälpa till att förmedla kunskap och kontakter och vid behov bistå med ansökningar om pengar. En förhoppning är att de som arbetar på skolorna är intresserade av att bilda nätverk för erfarenhetsutbyte, ta del av gemensamma föreläsningar och workshops. Vi har under 2023 ordnat två föreläsningstillfällen och vi har för tillfället kontakt med två förskolor (Runstens förskola, Borgholms kommun och Tanneförskolan i Alby, Mörbylånga kommun).

Skolträdgården förr i tiden

Skolträdgårdar är inget nytt påfund. De har funnits ”i alla tider” i olika skepnader. Av samma skäl som det var nödvändigt för familjer med tillgång till ett stycke mark att odla för sitt hushålls behov odlades grönsaker i en skolträdgård. Det odlades för lärarens behov och för att barnen skulle lära sig att sköta en köksträdgård. Det handlade mest om livsmedelsförsörjning under den första halvan av 1900-talet och tidigare.

Skolträdgården och lärandet

De skolträdgårdar som har anlagts under de senare femtio åren har haft en annan inriktning. Trädgårdarna har framför allt använts i pedagogiskt syfte för att lära barn om växter, odling och natur men också i skolämnen som språk och matematik. ”Hur många plantor får plats i en pallkrage med måtten 80x120 om avståndet mellan varje planta behöver vara 20 cm?” Kunskap och förståelse för de ekologiska systemen ökar både hos barn och vuxna när naturen kommer nära och det finns tillfälle att praktiskt hantera trädgårdens växter. Kunskapen blir konkret när vi sår, planterar, vattnar, skördar och äter. Här i Mörbylånga kommun har tidigare bland annat Torslunda skola och förskola gått i spetsen för utomhuspedagogiken.

Skolträdgården och hälsan

Utomhusvistelsen är också viktig för att tillfredsställa barns rörelsebehov och särskilt för barn ”som har svårt att sitta stilla”. Barn med koncentrationssvårigheter och inlärningsproblem av olika slag har ofta kunnat finna sig mera tillrätta i en praktisk utomhusmiljö än i klassrummet. Både barn och vuxna behöver också vistas utomhus för att tillgodose behovet av dagsljus. I synnerhet på Öland, solen och vindarnas ö, behövs platser på skolgården med den skugga och lä som kan ges av höga träd och buskar. En grön miljö rekommenderas också för att vi ska må bra i själen¹.

¹ Se t.ex. <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/wp-content/uploads/2022/03/2022-03-21-Miljo-och-var-dagsrorelse-for-halsa.pdf>

Skolträdgården och utsläppen

Klimatkrisen har gett trädgårdar en ytterligare dimension. Planteringen av träd, buskar och örter bidrar till att lagra kol och minska koldioxidutsläpp. I diskussionerna om kolinlagring nämns många olika siffror. Siffror kan ha stor betydelse för uppfattningen av vilka möjligheter som finns att motverka utsläpp av växthusgaser i atmosfären kring vårt gemensamma klot och därmed hejda uppvärmningen. Vid en föreläsning i Kalmar 2019 nämnde Philipp Weiss² ett mått på hur mycket hypotetiska skogsträdgårdsanläggningar i alla Sveriges villaträdgårdar skulle spara av Sveriges totala territoriella koldioxidutsläpp - en femtedel. Den femtedelen kom att få stor betydelse för bildandet av den här arbetsgruppen som fokuserar på betydelsen av att anlägga skogsträdgårdar på skolor. Andra beräkningar finns i skriften "Trädgårdens klimatnytta och betydelse för biodiversiteten" som utgavs 2023 av Riksförbundet Svensk Trädgård.³ En förändring av svenska trädgårdar skulle, enligt den forskning man hänvisar till, kunna öka kolinlagringen med 55 miljoner ton koldioxid, vilket är mer än landets totala utsläpp. Hursomhelst konstaterar vi att våra trädgårdar kan spela en utomordentligt viktig roll för att minska växthuseffekten.

Skolträdgården och den biologiska mångfalden

Blommande växter är vackra men de ger också näring till pollinerande insekter som är avgörande för att vi ska kunna odla vår egen mat. Trädgården lockar till sig insekter och andra kryp som "samarbetar" och bygger upp bördigheten i jorden, som också blir en kolsänka. En biologisk mångfald stimuleras. Frukter, bär, nötter och grönsaker från gemensamma odlingsytor kan åter få betydelse för livsmedelsförsörjningen.

Skolträdgården och skogsträdgården

Skogsträdgårdsodling är en teknik som börjar spridas alltmer. Modellen härmar naturen genom att den liknar ett skogsbryn där höga och låga träd, buskar och örter växer om vartannat och på det sättet drar nytta av varandra när det gäller till exempel lä för vinden och skugga för solen. Om vi odlar ätbara växter så kan det ge många olika saker att äta - som äpplen, vinbär och ätliga blad. Om vi odlar fleråriga växter kan trädgården efter en tid klara sig ganska bra själv eftersom dom fleråriga rötterna har längre tid på sig och växer djupare för att skaffa vatten och näring. Valet av rätt sorts marktäckande växter under buskarna hindrar konkurrens från näringskrävande ogräs. När löven faller får jorden ny näring. Vi skapar ätbara ekosystem med en teknik som fungerar även i den minsta trädgården.

Skolträdgården och samhället

Det här behöver vi lära barnen, det ger hopp inför framtiden. Därför behövs skogsträdgården i skolan. Att planera och anlägga en skogsträdgård, där barn och ungdomar i skolorna arbetar tillsammans med sina lärare och andra vuxna i olika åldrar från det omgivande samhället för att påverka vår framtid - visst är det en strålande idé? På Öland finns en underbar natur och en stor variation när det gäller biologisk mångfald. Det leder inte automatiskt till att barnen i våra skolor får en nära relation till naturen. Och trots ett världsberömt odlingslandskap är det inte heller helt klart för alla barn hur det går till att odla mat. Därför behövs ett stycke lätt tillgänglig natur och en möjlighet att odla tillsammans med barnen och ungdomarna på skolan. Mycket av det arbetet går att koppla till läroplanen

² En av författarna till den faktsäckade och prisbelönta "Skogsträdgården - odla ätbart överallt", utgiven 2018

³ https://svensktradgard.se/media/mdkjpvb4/rst_tradgardens_klimatnytta-2023.pdf